

Europese
Commissie

Onderwijs- en opleidingsmonitor 2019

België

Hoe neemt u contact op met de EU?

Europe Direct is een dienst die uw vragen over de Europese Unie beantwoordt.

U kunt met deze dienst contact opnemen door:

- te bellen naar het gratis nummer: 00 800 6 7 8 9 10 11 (bepaalde telecomaانبieders kunnen wel kosten in rekening brengen),
- te bellen naar het gewone nummer: +32 22999696, of
- een e-mail te sturen via: https://europa.eu/european-union/contact_nl

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2019

© Europese Unie, 2019

Hergebruik met bronvermelding toegestaan. Het beleid ten aanzien van hergebruik van documenten van de Europese Commissie is vastgelegd in Besluit 2011/833/EU (PB L 330 van 14.12.2011, blz. 39).

Voor gebruik of overname van foto's of andere materialen die niet onder het auteursrecht van de EU vallen, moet u rechtstreeks toestemming vragen aan de houders van het desbetreffende auteursrecht.

PRINT	ISBN 978-92-76-08669-7	ISSN 2466-9989	doi: 10.2766/071625	NC-AN-19-005-NL-C
PDF	ISBN 978-92-76-08672-7	ISSN 2466-9997	doi: 10.2766/814665	NC-AN-19-005-NL-N

Cover image: composition with images © istock.com

Onderwijs- en opleidingsmonitor 2019

BELGIË

Het tweede deel van de Onderwijs- en opleidingsmonitor 2019 omvat de 28 individuele landenverslagen. Op basis van de meest actuele kwantitatieve en kwalitatieve gegevens biedt het een overzicht en een beoordeling van de belangrijkste beleidsmaatregelen van elke EU-lidstaat die onlangs zijn of momenteel worden ingevoerd. Het deel vormt dan ook een aanvulling op andere informatiebronnen die de nationale onderwijs- en opleidingsstelsels beschrijven.

Punt 1 bevat een statistisch overzicht van de belangrijkste onderwijs- en opleidingsindicatoren. In punt 2 wordt kort ingegaan op de sterkste punten en uitdagingen van het onderwijs- en opleidingsstelsel van het land in kwestie. Punt 3 vestigt de aandacht op leerkrachten en de uitdagingen voor hun beroep. Punt 4 gaat in op investeringen in onderwijs en opleiding. Punt 5 gaat over beleidsmaatregelen om onderwijs voor jonge kinderen en schoolonderwijs te moderniseren. In punt 6 worden maatregelen voor de modernisering van het hoger onderwijs besproken. Ten slotte komt beroepsonderwijs en opleiding aan bod in punt 7 en volwassenenonderwijs in punt 8.

Manuscript voltooid op 26 augustus 2019.

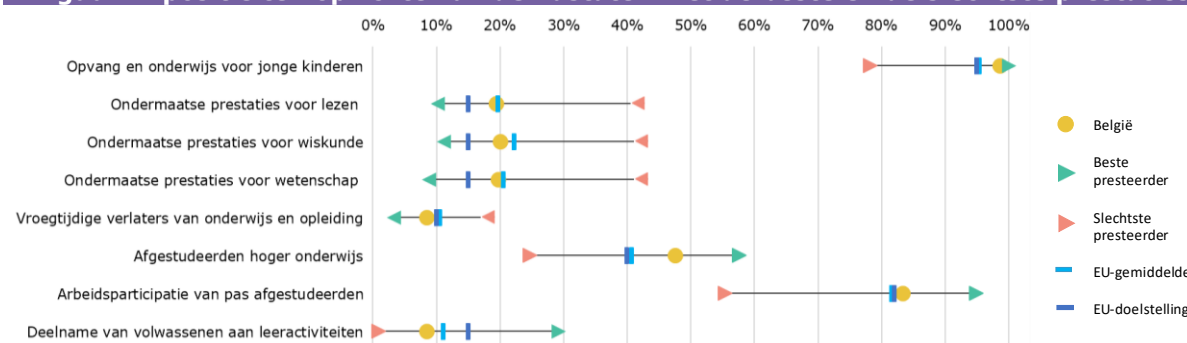
Aanvullende contextgegevens zijn online beschikbaar (ec.europa.eu/education/monitor).

1. Kernindicatoren

		België		EU-gemiddelde	
		2009	2018	2009	2018
ET 2020-benchmarks					
Vroegtijdige verlaters van onderwijs en opleiding (18-24 jaar)		11,1%	8,6%	14,2%	10,6%
Afgestudeerden hoger onderwijs (30-34 jaar)		42,0%	47,6%	32,3%	40,7%
Opvang en onderwijs voor jonge kinderen (vanaf 4 jaar tot de schoolplichtige leeftijd)		99,3%	98,7% ¹⁷	90,8%	95,4% ^{17,d}
Aandeel 15-jarigen met ondermaatse prestaties voor:	Lezen	17,7%	19,5% ¹⁵	19,5% ^{EU27}	19,7% ¹⁵
	Wiskunde	19,1%	20,1% ¹⁵	22,3% ^{EU27}	22,2% ¹⁵
	Wetenschap	18,0%	19,8% ¹⁵	17,7% ^{EU27}	20,6% ¹⁵
Arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden per opleidingsniveau (20-34 jaar, afgestudeerd in de 3 jaar voor het referentiejaar)	ISCED 3-8	81,0%	83,4%	78,3%	81,6%
Deelname van volwassenen aan leren (25-64 jaar)	ISCED 0-8	7,1%	8,5%	9,5%	11,1%
Leermobiliteit	Afgestudeerden met diplomamobiliteit (ISCED 5-8)	:	3,6% ¹⁷	:	3,6% ¹⁷
	Afgestudeerden met studiepuntenmobiliteit (ISCED 5-8)	:	6,2% ¹⁷	:	8,0% ¹⁷
Aanvullende contextuele indicatoren					
Overheidsuitgaven voor onderwijs uitgedrukt als percentage van het bbp		6,0%	6,3% ¹⁷	5,2%	4,6% ¹⁷
Investerings in onderwijs	ISCED 0	:	:	:	€6 111 ^{15,d}
	ISCED 1	€7 419 ¹²	€7 745 ¹⁶	€5 812 ^{12,d}	€6 248 ^{15,d}
	ISCED 2	€9 037 ¹²	€9 755 ¹⁶	€6 937 ^{12,d}	€7 243 ^{15,d}
	ISCED 3-4	€9 455 ¹²	€9 969 ¹⁶	:	€7 730 ^{14,d}
	ISCED 5-8	€12 054 ¹²	€13 218 ¹⁶	€10 549 ^{12,d}	€11 413 ^{15,d}
Vroegtijdige verlaters van onderwijs en opleiding (18-24 jaar)	Autochtonen	10,0%	7,2%	13,1%	9,5%
	Geboren in het buitenland	20,5%	18,7%	26,1%	20,2%
Afgestudeerden hoger onderwijs (30-34 jaar)	Autochtonen	44,0%	49,2%	33,1%	41,3%
	Geboren in het buitenland	33,0%	42,6%	27,7%	37,8%
Arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden per opleidingsniveau (20-34 jaar, afgestudeerd in de 3 jaar voor het referentiejaar)	ISCED 3-4	71,9%	70,0%	72,5%	76,8%
	ISCED 5-8	87,8%	90,3%	83,8%	85,5%

Bronnen: Eurostat; OESO (PISA); De cijfers in verband met de leermobiliteit zijn door het Gemeenschappelijk Centrum voor onderzoek (JRC) van de Europese Commissie berekend op basis van OOE-gegevens. Nadere informatie is te vinden in punt 10 en volume 1 (ec.europa.eu/education/monitor). Opmerkingen: Cyprus is niet opgenomen in de PISA-gemiddelden van de EU voor 2009; d = verschillende definitie, 15 = 2015, 17 = 2017.

Figuur 1: positie ten opzichte van de lidstaten met de beste en de slechtste prestaties

Bron: Berekeningen van het directoraat-generaal Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur (DG EAC) van de Europese Commissie op basis van gegevens van Eurostat (LFS 2018, OOE 2017) en OESO (PISA 2015).

2. Belangrijkste punten

- De Vlaamse gemeenschap (BEfl) voert met ingang van september 2019 hervormingen in op alle onderwijsniveaus, met inbegrip van duaal leren. Ook de Franstalige gemeenschap (BEfr) voert schoolhervormingen in, vanaf september 2020: eerst veranderingen op het gebied van governance en vervolgens het nieuwe uitgebreide onderwijsprogramma en een hervorming van de initiële lerarenopleiding.
- De uitgaven voor onderwijs in België behoren tot de hoogste in de EU, maar de onderwijsresultaten zijn relatief laag, wat wijst op ruimte voor verbetering van de efficiëntie en effectiviteit.
- Om ongelijkheden te verminderen en de resultaten te verbeteren hebben leerkrachten meer steun nodig voor de omgang met diversiteit in de klas.
- De prestaties in het tertiair onderwijs zijn hoog, maar er zijn nog altijd regio's en groepen die achterblijven.

3. Aandacht voor leraren

De Belgische gemeenschappen nemen ad-hoc maatregelen om het lerarentekort aan te pakken. Volgens gegevens uit de Teaching and Learning International Survey (Talis¹) uit 2018 (OESO, 2019b) ligt het percentage leerkrachten dat tevreden is met zijn/haar baan, in de buurt van het EU-gemiddelde (89,2 % (84,8 % in BEfr, 92,9 % in BEfl), tegen 89,5 % op EU-niveau). Nochtans is slechts 16,3 % (respectievelijk 5,3 % en 25,8 %, tegen 17,7 % op EU-niveau) van mening dat lesgeven een gewaardeerd beroep is in de samenleving. De tekorten nemen toe, maar lijken in BEfr dringender te zijn. Redenen voor deze toename zijn onder meer het toenemende aantal leerlingen en de diversiteit van deze groep, een vergrijzend lerarenbestand, minder aanmeldingen voor lerarenopleidingen, hoge aantallen nieuwe leerkrachten die stoppen met het vak, slechte voorwaarden voor zij-instroom en lastige arbeidsomstandigheden. Er zijn in het bijzonder tekorten in bepaalde regio's en voor bepaalde vakken, zoals wetenschap, technologie, engineering en wiskunde (STEM), en in BEfr ook moderne talen en bepaalde vakken binnen beroepsonderwijs en -opleiding. Om meer en geschiktere leerlingen aan te trekken worden er promotiecampagnes opgezet. In BEfr worden maatregelen genomen als overwerken, verhoging van de pensioenleeftijd, gunstiger voorwaarden voor zij-instroom en vereenvoudigde wervingsprocedures. In BEfl wordt gebruikgemaakt van intensieve initiële coaching voor nieuwe leerkrachten, snellere vaste aanstellingen, samenwerkingsplatformen die tijdelijke leerkrachten op lagere scholen baanzekerheid bieden, en een extra salaristrap voor leerkrachten die het einde van hun loopbaan naderen.

De gemeenschappen hebben hervormingen gepland om de kwaliteit en de relevantie van de initiële lerarenopleiding te verbeteren. Deze hervormingen worden in BEfl vanaf september 2019 en in BEfr in 2020 uitgerold. In BEfr moeten alle nieuwe leerkrachten vanaf dat moment in het bezit zijn van een vierjarig universitair masterdiploma (ISCED 7). Omdat het salaris rechtstreeks verband houdt met het opleidingsniveau, wordt het beroep hier financieel aantrekkelijker van. Het wachten is nog op gedetailleerde indicatoren voor de manier waarop deze maatregel op de lange termijn zal worden gefinancierd. In BEfl zal het vereiste aanvullende tweede masterdiploma voor leerkrachten in het hoger secundair onderwijs worden vervangen door een nieuwe eerste masteropleiding (zie kader 1).

1 In 2018 hebben 23 lidstaten aan de Talis-enquête deelgenomen: België fr, België nl, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Engeland (VK), Estland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Italië, Kroatië, Letland, Litouwen, Malta, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië en Zweden. Talis 2018 heeft betrekking op leerkrachten en schoolleiding op openbare en particuliere scholen in het lager secundair onderwijs.

Kader 1: hervormingen van de initiële lerarenopleiding in de Franstalige en de Vlaamse gemeenschap

In BEfr hebben leerkrachten in het kleuter-, lager en lager secundair onderwijs in de toekomst een masteropleiding op het gebied van onderwijs nodig (ISCED-niveau 7). Er zal meer nadruk worden gelegd op opleiding op het gebied van digitale en innovatieve technologieën, lesgeven aan een diverse en meertalige klas, en omgaan met ongelijkheden en gedifferentieerd leren. Nieuwe lerarenopleiders zullen een extra eenjarige masteropleiding moeten volgen.

In BEfl worden hoger onderwijsinstellingen de enige aanbieders van initiële lerarenopleidingen. Binnen professionele bacheloropleidingen voor leerkrachten in het kleuter- tot het lager secundair onderwijs zal de nadruk meer komen te liggen op didactiek, klassenmanagement, taalvaardigheden, meertaligheid en diversiteit. "Nederlands als tweede taal" wordt een nieuw keuzevak binnen de bacheloropleiding voor leerkrachten in het lager secundair onderwijs, ter ondersteuning van het lesgeven aan leerlingen met een migratieachtergrond (ook binnen het volwassenenonderwijs). Voor het geven van praktijkvakken binnen beroepsonderwijs en -opleiding wordt een initiële lerarenopleiding op ISCED-niveau 5 verplicht. Het programma voor leerkrachten in het hoger secundair onderwijs zal bestaan uit een bacheloropleiding waarin schoolvakken worden gecombineerd met keuzevakken uit de onderwijskunde, gevolgd door een masteropleiding op het gebied van onderwijs. Zij-instroom wordt mogelijk via een eenjarige omscholingscursus. Lerarenopleiders zullen ook een specifieke opleiding volgen.

Er is ruimte voor versterking van de permanente beroepsontwikkeling en didactische ondersteuning van leerkrachten. Scholen mogen hun beleid en planning op het gebied van permanente beroepsontwikkeling zelfstandig bepalen. Permanente beroepsontwikkeling is niet goed ontwikkeld, niet verplicht (BEfl) en niet erkend voor loopbaanontwikkeling. In BEfr is permanente beroepsontwikkeling beperkt en wordt de invloed ervan niet gemeten. Belgische leerkrachten hebben aanzienlijk minder ICT-gerelateerde nascholing gevolgd dan leerkrachten in andere EU-landen (Europese Commissie, 2019a). Uit Talis-gegevens blijkt dat er meer leerkrachten deelnemen aan de populairdere cursussen en seminars (64,4 % (36,7 % en 88 %), tegen 71,3 % op EU-niveau) dan aan de activiteiten die zij zelf effectiever achten, zoals intercollegiaal leren en coaching (25,4 % (15 % en 34,4 %), tegen 38,1 % op EU-niveau). Onderzoek heeft uitgewezen dat didactische ondersteuning voor nieuwe lesmethoden in het kleuteronderwijs zou helpen bij de omgang met het toenemende aantal kinderen voor wie Nederlands niet de moedertaal is (BEfl) (Peleman, 2019). In een evaluatie van centra voor didactische ondersteuning en hulp in BEfl zijn suggesties gedaan voor verbetering (Commissie Monard, 2019).

De rol van de schoolleiding krijgt steeds meer erkenning. In BEfl heeft de overheid het budget voor administratieve ondersteuning in het lager onderwijs in 2018-2019 met meer dan 20 % verhoogd. De salarissen van schooldirecteuren zijn verhoogd en omdat zij geen of minder les hoeven te geven, komt er tijd vrij voor leiderschapstaken en krijgen professionalisering en motivatie een impuls. In BEfr worden vanaf september 2019 maatregelen ingevoerd ter verbetering van het didactische leiderschap van schoolleiders en ter vergroting van de administratieve ondersteuning. In de Talis-enquête hebben schooldirecteuren aangegeven dat de kwaliteit van het onderwijs op hun school wordt belemmerd door een gebrek aan tijd voor educatief leiderschap (58,3 % (80,1 % in BEfr en 44,4 % in BEfl), tegen een EU-gemiddelde van 34,9 %) en een tekort aan ondersteunend personeel (43,7 % (63,4 % en 31,1 %), tegen 38,4 % op EU-niveau).

4. Investeren in onderwijs en opleiding

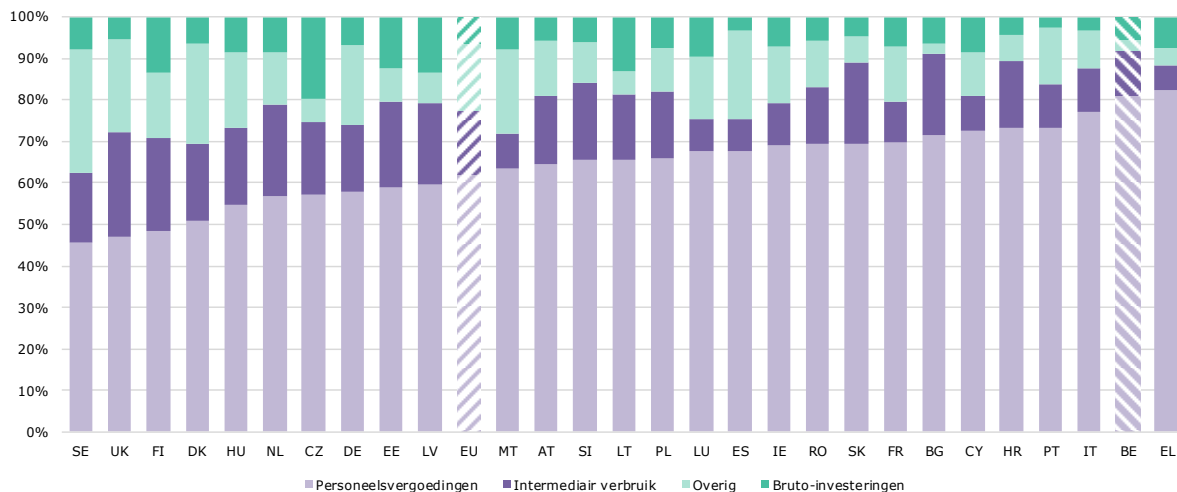
In 2017 was België met 6,3 % een van de landen met de hoogste algemene overheidsuitgaven aan onderwijs als percentage van het bbp in de EU, net achter Zweden en Denemarken². Sinds 2010 zijn de uitgaven gestegen van 6,0 % naar 6,3 % (of 27,8 miljard EUR). In dezelfde periode is het percentage van de overheidsuitgaven dat is bestemd voor het onderwijs, eveneens gestegen, van 11,3 % naar 12,1 %. De stijging met 11,5 % in reële termen in diezelfde periode ligt ruim boven het EU-gemiddelde van 0,2 %. De uitgaven zijn het sterkst gestegen (12,4 %) voor kleuter- en lager onderwijs, waardoor ze zijn gedaald voor het

² Eurostat, COFOG, 2017 [gov_10a_exp].

lager en secundair onderwijs, maar ook voor het secundair (6,2 %) en tertiair onderwijs (7,7 %). In 2015 was het percentage particuliere financiering in de totale overheidsuitgaven met 6,1 % relatief laag. Voor het tertiair onderwijs was dit 14,2 %³. Gezien de uitgaven van België vergeleken met andere landen met "hoge uitgaven", en gezien het feit dat de uitgaven naar verwachting hoog zullen blijven (zie hieronder), zouden er betere onderwijsresultaten moeten kunnen worden behaald (Europese Commissie, 2019b). De autoriteiten moeten meer gegevens beschikbaar stellen ter onderbouwing van onderzoek en een empirisch onderbouwd beleid op het gebied van onderwijs.

In de EU besteedt België het op één na hoogste uitgavenpercentage aan personeelsvergoedingen. In 2017 bedroegen deze vergoedingen 80,9 % van de overheidsuitgaven aan onderwijs⁴ (EU-gemiddelde: 62 %), nadat ze tussen 2010 en 2017 met 12,1 % waren gestegen (EU-gemiddelde: 3,4 %). Dit hoge en stijgende percentage geeft het relatief lage aantal leerlingen per leerkracht in het lager en secundair onderwijs⁵ weer (10,7, tegen een EU-gemiddelde van 12,9), evenals hogere gemiddelde salarissen op alle onderwijsniveaus (OESO, 2017). De salarissen van leerkrachten liggen in BEfl iets onder die van werknemers met een vergelijkbaar opleidingsniveau en in BEfr 4-11 procentpunten lager (in BEfl zijn de salarissen van leerkrachten gemiddeld ongeveer 4 % hoger) (OESO, 2018c). De bruto-investeringen (bv. gebouwen, digitale infrastructuur en apparatuur) bedroegen 5,5 % van de overheidsuitgaven (EU-gemiddelde: 6,4 %). De uitgaven in deze categorie zijn tussen 2010 en 2017 in reële termen met 25,3 % gestegen, een opvallend verschil met het EU-gemiddelde (een daling van 14,7 %). De bevolking zal in België naar verwachting gaan groeien, met een voorspelde piek in het aantal zesjarigen in 2021 en in het aantal elfjarigen in 2027. Daarom blijven maatregelen in verband met de infrastructuurtekorten, met name in steden, een duidelijke prioriteit. BEfl heeft de afgelopen jaren sterk geïnvesteerd in nieuwe schoolinfrastructuur en renovaties (2,48 miljard EUR tussen 2015 en 2018) (Vlaams Parlement, 2019). In BEfr is tussen 2012 en 2014 voor 463,9 miljoen EUR geïnvesteerd (OESO, 2016). Toch worden de recente initiatieven om meer plaatsen op scholen te creëren, met name in gebieden waar een tekort is (20 miljoen EUR per jaar), als onvoldoende beoordeeld (Rekenhof, 2019). Ook is er duidelijk behoefte aan een schoolinfrastructuurregister (ook in BEfl) en meer digitale apparatuur (BEfr).

Figuur 2: categorieën van overheidsuitgaven, 2017

Bron: Eurostat, COFOG. Onlinegegevenscode: [gov_10a_exp](#).

³ Eurostat, UOE, 2015 [[educ_uae_fine01](#)].

⁴ Eurostat, COFOG, 2017 [[gov_10a_exp](#)].

⁵ Eurostat, UOE, 2017, [[educ_uae_perp04](#)].

5. Modernisering van het onderwijs voor jonge kinderen en het schoolonderwijs

In 2016 heeft België zijn nationale Europa 2020-doel op het gebied van voortijdig schoolverlaten (9,5 %) gehaald, en in 2018 is de neerwaartse tendens doorgezet. Het nationale percentage voortijdig schoolverlaters is in 2018 met nog eens 0,3 procentpunt gedaald naar 8,6 %, wat lager is dan het EU-gemiddelde van 10,6 %, maar met grote verschillen tussen groepen en regio's. Het verschil tussen regio's is kleiner geworden, met een sterke daling naar 10,7 % in het Brussels Gewest (-2,2 procentpunten) en naar 9,9 % in Wallonië (-0,6 procentpunt). In Vlaanderen is het percentage nagenoeg gelijk gebleven (7,3 %; +0,1 procentpunt) (Statbel, 2018). Onder vrouwen is het percentage voortijdig schoolverlaters verder gedaald (6,5 %), maar onder mannen is het licht gestegen, naar 10,6 %. Dit verschil tussen de beide geslachten ligt dicht bij het EU-gemiddelde. Het verschil tussen het percentage voor buiten de EU geboren (19,2 %) en autochtone (7,2 %) leerlingen is nog steeds hoog en ligt iets boven het EU-gemiddelde (11,2 procentpunten). Een aantal maatregelen die momenteel worden ingevoerd, is beschreven in de Onderwijs- en opleidingsmonitor 2018. In BEfr wordt per 2020-2021 een uitgebreid plan ingevoerd om voortijdig schoolverlaten aan te pakken, met inbegrip van maatregelen voor het verzamelen van administratieve gegevens en het opzetten van een ondersteuningssysteem om uitval te bestrijden (met steun van het Europees Sociaal Fonds (ESF)). Verbeterd schoolbestuur (zie hieronder) moet ook bijdragen aan het terugdringen van zowel zittenblijven (46 %) als voortijdig schoolverlaten. In BEfl is het percentage zittenblijvers tussen 2012-2013 en 2017-2018 licht gedaald (naar 26,7 %, daling van 2,3 procentpunten).

België verlaagt de leeftijd waarop kinderen verplicht onderwijs moeten volgen, naar vijf jaar, aangezien opvang en onderwijs voor jonge kinderen (OOJK) van hoge kwaliteit steeds meer wordt erkend als cruciale factor voor later succes. Onderwijs zal in België vanaf 2020-2021 verplicht zijn voor kinderen vanaf vijf jaar in plaats van zes. Regelmatige aanwezigheid bij OOJK voor vijfjarigen is al een voorwaarde voor toegang tot het lager onderwijs. Hoewel het inschrijvingspercentage voor OOJK in 2017 verder is gestegen naar 98,7 %, is de aanwezigheid onder kinderen met een migratieachtergrond of met laagopgeleide ouders in de grote steden veel lager. OOJK-instellingen en ouders betrekken jonge kinderen onvoldoende bij leesactiviteiten (PIRLS, 2016). Uit langlopend onderzoek is gebleken dat kinderen uit sociaaleconomisch achtergestelde gezinnen op vijfjarige leeftijd al later zijn met het behalen van leerresultaten en dat dit in het lager onderwijs zo blijft op het gebied van taal, rekenen en bepaalde sociale vaardigheden (Groenez, 2016). Er zijn in BEfl verschillende maatregelen genomen om de deelname aan OOJK te verhogen en de geletterdheid te vergroten (Onderwijs- en opleidingsmonitor 2018). Met ingang van 2019-2020 worden de beschikbare middelen per kind gelijkgesteld aan het lager onderwijs (+ 52 miljoen EUR per jaar). Ook in BEfr zijn maatregelen genomen om de deelname te verhogen, waaronder gratis OOJK met ingang van 2019-2020, een eerste programma van "initiële competenties" voor OOJK per 2020-2021 en een toename van het aantal leerkrachten en de hoeveelheid ondersteunend personeel.

Het gemiddelde competentieniveau van leerlingen daalt; verbetering van zowel de gelijkheid als de prestaties is een uitdaging. Een van de landspecifieke aanbevelingen van het Europees Semester uit 2019 betrof voor België het verbeteren van de prestaties en inclusiviteit van de onderwijs- en opleidingsstelsels en het aanpakken van discrepanties tussen aangeboden en gevraagde vaardigheden (Raad van de Europese Unie, 2019). Uit internationale beoordelingen (PISA, PIRLS, TIMSS) en de peilingen uit 2018 in het lager en secundair onderwijs blijkt dat de basisvaardigheden van leerlingen en hun kennis van een tweede taal achteruit zijn gegaan (BEfl). De landelijke resultaten op het gebied van digitale vaardigheden zijn in de periode 2015-2017 ook gedaald: in 2017 was het aandeel 16-24-jarigen met over het geheel genomen lage digitale vaardigheden⁶ (19 %) hoger dan het EU-gemiddelde (15 %). In BEfr wordt middels de strategie voor digitaal onderwijs op scholen geprobeerd de prestatiekloof te dichten (FWB, 2018). In BEfl wordt via het derde Strategisch plan geletterdheid 2017-2024 ingegaan op de geletterdheid en digitale vaardigheden van verschillende subgroepen. Daarnaast heeft BEfl het belang vastgesteld

⁶ [isoc_sk_dskl_i]

van het verbeteren van vaardigheden op het gebied van systemen⁷, het oplossen van complexe problemen, en redeneren (OESO, 2019a).

Het verschil in onderwijsresultaten als gevolg van sociaaleconomische en migratieachtergrond is groot. Uit Talis-gegevens uit 2018 blijkt dat de diversiteit in de klas groter is dan gemiddeld in de EU. Leerkrachten werken met klassen waar voor ten minste 10 % van de leerlingen geldt dat de voertaal niet hun moedertaal is (35,4 % (31,7 % in BEfr, 38,5 % in BEfl), tegen 19,4 % op EU-niveau), dat ze bijzondere behoeften hebben (51,5 % (49,3 % en 53,4 %) tegen 30,8 %) of dat ze migranten zijn of een migratieachtergrond hebben (34,6 % (36,9 % en 32,5 %) tegen 20,8 %). Ruim 30 % van de leerlingen is afkomstig uit een sociaaleconomisch achtergesteld gezin (19 % (24,5 % en 14,3 %) tegen 13,6 %), en ten minste 1 % van de leerlingen is vluchteling (28,0 % (25,7 % en 30 %) tegen 15,7 %). Het percentage leerkrachten dat zich goed of zeer goed voorbereid voelt om les te geven in een multiculturele en/of meertalige situatie, is lager dan het EU-gemiddelde (15,7 % (14,2 % en 17 %) tegen 23,8 %). Schooldirecteuren geven, meer dan in andere EU-landen, aan dat het vermogen van de school om onderwijs van hoge kwaliteit aan te bieden wordt belemmerd door een tekort aan bevoegde leerkrachten (46,5 % (65,6 % en 34,2 %) tegen 24,6 %) en aan leerkrachten die les kunnen geven aan leerlingen met bijzondere behoeften (55,6 % (80,9 % en 39,4 %) tegen 37,8 %). De prestaties blijven sterk verschillen tussen scholen: de helft van de leerlingen met een kansarme achtergrond zit op een school die kan worden gekenmerkt als achtergesteld⁸ (Europese Commissie, 2017, 2019b). Ook is het aanhoudende armoedecijfer onder kinderen onder de 18 jaar tussen 2007 en 2017 verdubbeld (14,4 %⁹, hoger dan het EU-gemiddelde van 13,9 %). Leerlingen met een kansarme achtergrond en een andere moedertaal lopen meer risico op een problematische schoolloopbaan (Onderwijs Vlaanderen, 2018). Met het nieuwe inschrijvingsdecreet voor het secundair onderwijs (BEfl) wordt de verplichte sociale mix van leerlingen binnen scholen per 2020-2021 afgeschaft. Het effect van vervangingsmechanismen op de sociale segregatie blijft onduidelijk.

Vanaf 2019-2020 worden er in BEfr schoolhervormingen doorgevoerd ter verbetering van basisvaardigheden, ter vermindering van ongelijkheden en ter verbetering van efficiëntie en governance. Middels het "*Pacte d'excellence*", een hervorming van het schoolsysteem op de lange termijn (tot 2030), wil men de basisvaardigheden verbeteren en zittenblijven, ongelijkheid en hoge uitvalpercentages tegengaan. De eerste pijler van de hervorming (veranderingen op het gebied van schoolbestuur en systeemgovernance) is het meest ingrijpend. De centrale governance wordt versterkt, maar wel in combinatie met meer autonomie en een grotere verantwoordingsplicht voor scholen. Vanaf 2019-2021 moeten alle scholen zesjarige plannen opstellen om bij te dragen aan de doelstellingen van het pact, met inbegrip van de doelstellingen op het gebied van prestaties en ongelijkheden, uitsluiting van achtergestelde groepen, verschillen in individuele schoolprestaties, voortijdig schoolverlaten, zittenblijven en samenwerkend onderwijzen. De tweede pijler van de hervorming – een gemeenschappelijk, multidisciplinair en polytechnisch onderwijsprogramma – wordt vanaf 2020-2021 uitgerold, eerst in het kleuteronderwijs (zie boven) en daarna op de hogere niveaus, waarbij in 2028-2029 de derde klas van het secundair onderwijs wordt bereikt. Vanaf 2019-2020 kunnen kinderen twee uur per week aan persoonlijke begeleiding krijgen. De benchmarks voor dit nieuwe onderwijsprogramma moeten nog worden bepaald. Het succes ervan hangt niet alleen af van de inzet van de politiek en het aanhouden van de financiering, maar ook van de toereikendheid van het aantal leerkrachten, de kwaliteit van de didactische ondersteuning die zij ontvangen, en de nieuwe initiële lerarenopleiding.

Vanaf september 2019 worden er in de Vlaamse gemeenschap hervormingen doorgevoerd in het secundair onderwijs. Op basis van het EU-kader voor kerncompetenties, hebben de verschillende schoolnetwerken nieuwe onderwijsprogramma's ontwikkeld, waarbij de nadruk ligt op minder, maar ambitieuzere en duidelijkere eindtermen voor de eerste graad: alle kinderen zullen een basisniveau van geletterdheid moeten bereiken. Begeleiding van leerlingen wordt verplicht en wordt een extra criterium voor de erkenning van scholen. Voor de tweede en derde graad worden de eindtermen momenteel ontwikkeld, met inbegrip van de eerste vakspecifieke einddoelen voor beroepsopleiding en -opleiding. Het vakkenaanbod in de tweede en

⁷ Systeemanalyse, inzicht en beslissingen, en systeemevaluatie.

⁸ Definitie: zie blz. 122 van OESO (2018a).

⁹ Eurostat, EUSILC, [ilc_li21].

derde graad is gestroomlijnd, wat zou moeten leiden tot een betere overgang naar het hoger onderwijs of de arbeidsmarkt. Het feit dat leerlingen in een vroeg stadium worden geïntereerd, blijft echter een punt van zorg (OESO, 2018b).

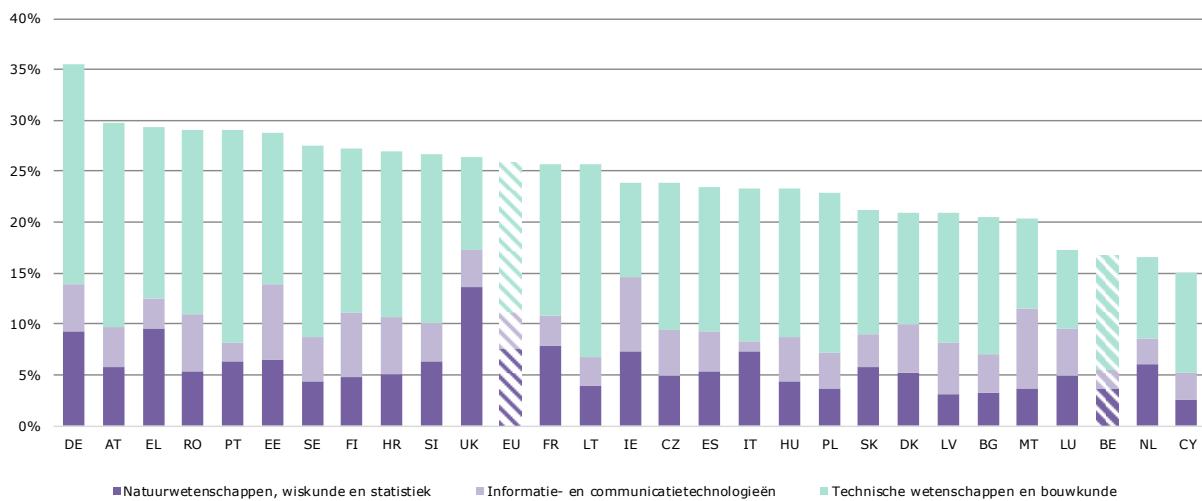
6. Modernisering van het hoger onderwijs

In 2018 heeft België zijn nationale Europa 2020-doel voor een slaagpercentage van 47 % in het tertiair onderwijs gehaald, maar er zijn nog altijd verschillen tussen regio's en groepen. Het percentage is van 45,9 % in 2017 gestegen naar 47,6 %. Met 1,8 procentpunten was de stijging groter in Vlaanderen (48,2 %) en het Brussels Gewest (56,2 %) dan in Wallonië (+ 1,6 procentpunten, naar 42,5 %) (Statbel, 2018). Hoewel het slaagpercentage in het tertiair onderwijs onder mannen licht is gedaald, van 40,8 % naar 40,6 %, is het onder vrouwen gestegen van 50,9 % naar 54,5 %. Er zijn grote verschillen die te maken hebben met sociaaleconomische achtergrond en migratieachtergrond en die ook samenhangen met zittenblijven. Hoewel 49,2 % van de autochtone 30-34-jarigen tertiair onderwijs had afgerond, gold dit maar voor 35 % van de buiten de EU geboren bevolking. In 2016 was de onderwijkskloof met mensen met een beperking veel groter dan gemiddeld in de EU (25,5 procentpunten tegen 13,2 procentpunten).

Op een ogenblik dat er sprake is van budgettaire beperkingen en een toenemende schoolbevolking, wordt van het hoger onderwijs een betere balans tussen gelijkheid, effectiviteit en efficiëntie verwacht. In de U-Multirank presteren de Belgische universiteiten (elf van de twaalf) het sterkst op het gebied van onderzoek, kennisoverdracht, internationale oriëntatie en regionale betrokkenheid, maar slechts gemiddeld (zes universiteiten) wat onderwijzen en leren betreft (U-Multirank, 2019). Instellingen voor hoger onderwijs vormen steeds vaker clusters met andere instellingen om hun efficiëntie, zichtbaarheid en concurrentievermogen te verbeteren. BEfr heeft in 2019 wetgeving aangenomen ("*décret Transparence*") op basis waarvan particuliere instellingen voor hoger onderwijs studenten moeten informeren over de formele waarde van hun diploma. In BEfl krijgen leerlingen uit beroepsonderwijs en -opleiding vanaf 2019-2020 door nieuwe kortlopende programma's meer mogelijkheden voor toegang tot het hoger onderwijs. Ook zullen er programma's voor het opleiden van leerkrachten binnen centra voor volwassenenonderwijs in instellingen voor hoger onderwijs worden opgenomen. Vanaf september 2019 krijgen instellingen voor hoger onderwijs door het nieuwe kwaliteitsborgingskader meer autonomie en verantwoordelijkheid. Met ditzelfde doel heeft BEfr in 2019 een grootschalige participatiereflectie opgezet met als doel een nieuw kwaliteitsborgingskader per eind 2021. Nationaal gezien zijn de percentages voor uitval en zittenblijven hoog (De Witte en Hindriks, 2018). De gemiddelde tijd waarin een opleiding wordt afgerond, is toegenomen, wat verband houdt met de invoering van flexibele onderwijstrajecten. Hoewel elke instelling voor hoger onderwijs momenteel haar eigen diversiteitsbeleid heeft, gaat BEfl vanaf september 2019 gegevens verzamelen over achtergestelde/ondervertegenwoordigde groepen, zodat er strategisch beleid kan worden ontwikkeld. In België ronden volwassenen met tertiair opgeleide ouders negen keer zo vaak tertiair onderwijs af als volwassenen met laagopgeleide ouders (OESO, 2018).

De gemeenschappen nemen maatregelen om de keuze voor STEM-studies te bevorderen, maar hebben geen alomvattende strategieën om aan de vraag van de arbeidsmarkt te voldoen. De arbeidsparticipatie onder recent afgestudeerden lag in 2018 op 83,4 % en daarmee boven het EU-gemiddelde (81,6 %). Ook onder afgestudeerden van het tertiair onderwijs (90,3 %) ligt de arbeidsparticipatie boven het EU-gemiddelde (85,5 %), maar onder afgestudeerden van het hoger secundair en post-secundair niet-tertiair onderwijs ligt deze onder het gemiddelde (70 % tegen 76,8 %). In 2017 stond België binnen de EU op de 26^e plaats wat betreft afgestudeerden van het tertiair onderwijs op het gebied van STEM (16,7 %) en op de laatste plaats wat betreft vrouwelijke afgestudeerden op het gebied van IT. In BEfr wordt dan wel een aantal initiatieven opgezet ter bevordering van de keuze voor STEM, zonder dat er evenwel een algemeen strategisch plan is. In BEfl verloopt de uitvoering van het STEM-actieplan voor 2012-2020 goed (Onderwijs Vlaanderen, 2019). In de Duitstalige gemeenschap (BEde) worden maatregelen genomen als promotie van de wetenschap op scholen en uitbreiding van de samenwerking met universiteiten en centra voor beroepsopleiding.

Figuur 3: verdeling van afgestudeerden van het tertiair onderwijs op het gebied van STEM in de EU, als percentage van het totale aantal afgestudeerden (ISCED 5-8), 2017

Bron: Eurostat, UOE, 2017. Onlinegegevenscode: educ_uoe_grad02.

7. Modernisering van beroepsonderwijs en -opleiding

Het percentage leerlingen in beroepsonderwijs en -opleiding neemt langzaam maar zeker af. In 2017 was het percentage leerlingen in beroepsonderwijs en -opleiding (ISCED 3) 57,8 %¹⁰, ongeveer 10 procentpunten boven het EU-gemiddelde. Slechts 6 % van de leerlingen was echter betrokken bij werkplekleren (27 % in de EU), en de arbeidsparticipatie van recent afgestudeerden van beroepsonderwijs en -opleiding¹¹ was 76,7 % (79,5 % in de EU).

Alle gemeenschappen hebben maatregelen genomen ter verbetering van duaal leren. In BEfl wordt duaal leren, na een proefperiode van drie jaar, vanaf september 2019 uitgerold als onderwijstraject binnen het regulier secundair onderwijs. BEfl heeft ook een decreet vastgesteld om duaal leren op te zetten binnen het onderwijs voor leerlingen met bijzondere behoeften (Onderwijs Vlaanderen, 2018). In 2018-2019 is een eerste proef met twee vakken opgezet, die in het volgende schooljaar wordt uitgebreid naar dertig vakken. De Waalse overheid heeft een plan goedgekeurd voor de renovatie en oprichting van IFAPME¹²-opleidingscentra, zodat deze kunnen worden omgevormd tot kenniscentra op het gebied van duaal leren voor zowel jongeren als volwassenen. In augustus 2018 is er een overeenkomst getekend met meer dan 21 sectorale bonden en sectorfondsen om de bekendheid van deze maatregelen te vergroten onder werkgevers, en om samenwerkingen met belanghebbenden te ontwikkelen (Gouvernement Wallonie, 2018). In het Brussels Gewest biedt één loket genaamd "Cité des métiers" (Beroepenstad) toegang tot alle soorten permanente educatie, met inbegrip van beroepsonderwijs en -opleiding. In BEde is een nieuw opleidingsaanbod genaamd leerlingcontract "29 Plus" bedoeld om de kansen van personen met een vervangingsinkomen op de arbeidsmarkt te vergroten.

8. Ontwikkeling van volwassenenonderwijs

De participatie aan volwassenenonderwijs in België is laag, waardoor het land niet goed is voorbereid op de grote blootstelling aan digitalisering. In 2018 is de deelname aan volwassenenonderwijs gestagneerd op 8,5 % (EU-gemiddelde: 11,1 %). Om de participatie te verbeteren heeft BEfr de inschrijfkosten verlaagd voor werklozen en achtergestelde groepen. BEfl gaat de opleidingsstimulansen voor werknemers nog verder hervormen. Per september 2019 worden er gecoördineerde maatregelen ingesteld om de werkgever en de werknemer die een opleiding volgt, door middel van beurzen tegemoet te komen in de kosten van de opleiding. In januari 2018 is men samen met het OESO begonnen met de ontwikkeling van een Vlaamse vaardighedenstrategie (OESO, 2019a). Omdat België ten opzichte van andere landen met meer

¹⁰ [educ_uoe_enrs04]

¹¹ [educ_uoe_perp04]

¹² Institut wallon de Formation en Alternance et des indépendants et Petites et Moyennes Entreprises.

blootstelling aan digitalisering te maken heeft (OESO, 2019c), zijn overheidsinvesteringen in permanente educatie en omscholing essentieel om de uitdaging van digitalisering het hoofd te bieden. Van de 16-74-jarigen beschikt 61 % slechts over basale digitale vaardigheden, meer dan het EU-gemiddelde van 57 % (Europese Commissie, 2019). Het percentage volwassenen zonder hoger secundair diploma is met 21,8 % ongeveer gelijk aan het EU-gemiddelde. De arbeidsparticipatie van deze groep behoort echter tot de laagste van de EU, waaruit blijkt dat er voor deze doelgroep meer inhoudelijke maatregelen nodig zijn op het gebied van bij- en omscholing. Het aanpakken van discrepanties tussen aangeboden en gevraagde vaardigheden is een van de landspecifieke aanbevelingen uit 2019 voor België (zie punt 5).

In het volwassenenonderwijs zijn sociaal achtergestelde groepen ondervertegenwoordigd. In zowel Vlaanderen als Wallonië zijn er initiatieven om dit probleem aan te pakken, zoals de uitvoering van het financieringsdecreet voor het formele volwassenenonderwijs in BEfl en een verhoogd budget voor scholen voor volwassenenonderwijs in BEfr.

Erkenning en validatie van vaardigheden staat hoog op de agenda. In BEfl zal het decreet betreffende een geïntegreerd beleid voor de erkenning van verworven competenties (Vlaams Ministerie Onderwijs, 2019) ervoor zorgen dat mensen naast de systemen in het hoger onderwijs hun competenties ook kunnen laten testen bij speciale testcentra. Ook is er een decreet betreffende het kwaliteitstoezicht voor beroepskwalificerende trajecten op basis van een gemeenschappelijk kwaliteitskader vastgesteld. Er is een proefproject gefinancierd voor de beoordeling van maximaal honderd vaardigheden van volwassenen in beroepen waar sprake is van een tekort, en voor de certificering daarvan na geslaagde evaluatie. In BEfr wordt de aanbeveling tot invoering van bijscholingstrajecten momenteel uitgevoerd. BEde blijft werken aan de validatie van niet-formeel en informeel leren via een werkgroep bestaande uit belanghebbenden uit onderwijs, opleiding en arbeidsmarkt (zie kader 2).

Kader 2: een door het ESF gefinancierd project maakt vaardigheden zichtbaar en bruikbaar in BEde

Het project "Zukunftsweg gestalten" is opgezet ter ondersteuning van laagopgeleide werkzoekenden, werknemers en migranten met buitenlandse kwalificaties die niet konden worden erkend. In het kader van dit project worden competentiebeoordelingen aangeboden, evenals de ontwikkeling van persoonlijke competentieprofielen, hulp en advies bij het vinden van een opleiding, en erkenning van professionele vaardigheden (Das Bildungsportal, 2019).

9. Referenties

Cedefop (nog te verschijnen). *Developments in vocational education and training policy in 2015-19: Belgium*. Cedefop monitoring and analysis of VET policies.

Cedefop (nog te verschijnen). *Vocational education and training in Belgium: short description*. Luxemburg: Publicatiebureau

Cité des Métiers, 6-6-2019. <https://www.citedesmetiers.brussels/>

Commissie Monard, 1-3-2019, *Evaluatie van de pedagogische begeleidingsdiensten en de permanente ondersteuningscellen: overkoepelend rapport*. http://www.pov.be/site/images/pdf/overkoepelend_finaal.pdf

Raad van de Europese Unie (2019), *Aanbeveling van de Raad over het nationale hervormingsprogramma 2019 van België en met een advies van de Raad over het stabiliteitsprogramma 2018 van België*.

Rekenhof (2019), *Beleidsinstrument om te voorzien in de behoefte aan schoolplaatsen binnen het verplicht onderwijs van de Franse Gemeenschap*. <https://www.ccrek.be/NL/Publicaties/Fiche.html?id=c02b3523-51cb-478f-8e15-865d29920209>

Das Bildungsportal der deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens, *Kompetenzen sichtbar machen und nutzen: das ESF-Projekt "Zukunftsweg gestalten"*. http://www.ostbelgienbildung.be/desktopdefault.aspx/tabid-5981/10187_read-54630/

De Witte K. & Hindriks J. (2018), *L'école du renouveau*. https://www.skrabis.be/nl/l-ecole-du-renouveau.html?__from_store=fr

Gouvernement Wallon, *Signature du protocole d'accord dans le cadre de la lutte contre les pénuries de main-d'œuvre: Un signal fort et une volonté commune d'avancer*. <http://gouvernement.wallonie.be/home/presse/publications/signature-du-protocole-daccord-dans-le-cadre-de-la-lutte-contre-les-penuries-de-main-doeuvre--un-signal-fort-et-une-volonte-commune-davancer.publicationfull.html>

Duaalleren.Vlaanderen, 6-6-2019, <https://www.duaalleren.vlaanderen/>

Europese Commissie (2019), *Digital Economy and Society Index (DESI) – 2019 Country Report Belgium*. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

Europese Commissie (2017), *Onderwijs- en opleidingsmonitor 2017*

Europese Commissie (2019a), *2nd Survey of Schools: ICT in Education — Belgium Country Report*. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2nd-survey-schools-ict-education>

Europese Commissie (2019b), *Landverslag België*. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-belgium_nl.pdf

FWB (2019), *Stratégie numérique pour l'éducation*. http://www.pactedexcellence.be/wp-content/uploads/2019/04/Strategie-numerique-pour-lEducation_v2_web_VF.pdf

Groenez (2016), *Sociale ongelijkheden in de cognitieve ontwikkeling en het sociaal-emotioneel functioneren: analyses op de SIBO-databank, VLAS-Studies 37*, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.

IEA (2017), *PIRLS- International Results in Reading*. <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/wp-content/uploads/structure/CompletePDF/P16-PIRLS-International-Results-in-Reading.pdf>

KU Leuven (2017), *Het Vlaams lager onderwijs in PIRLS 2016*. https://ppw.kuleuven.be/o_en_o/COE/pirls2016-onderzoeksrapport-versie-2017-12-05.pdf

OESO (2016), *Examen de l'OCDE des politiques pour un usage plus efficace des ressources scolaires — Rapport pays Communauté française de Belgique*. <http://www.oecd.org/belgium/School-Resources-Country-Background-Review-French-Community-Belgium.pdf>

OESO (2017), *Education Policy Outlook — Belgium*. <http://www.oecd.org/education/Education-Policy-Outlook-Country-Profile-Belgium.pdf>

OESO (2018), *Equity in Education: Breaking Down Barriers to Social Mobility*. https://www.oecd-ilibrary.org/education/equity-in-education_9789264073234-en

OESO (2018b), *Responsive School Systems*. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264306707-en.pdf?expires=1561045640&id=id&accname=id24042&checksum=39C0F9BEB1B5899C44E2A5E82588D517>

OESO (2018c), *Education at a Glance 2018*. https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018_eag-2018-en

OESO (2019a), *OECD Skills Strategy Flanders — Assessment and recommendations*. https://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-skills-strategy-flanders_9789264309791-en

OESO (2019b), *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, Talis*. <http://www.oecd.org/education/talis-2018-results-volume-i-1d0bc92a-en.htm>

OESO (2019c), *Thriving in a Digital World — Skills Outlook 2019*. https://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-skills-outlook-2019_df80bc12-en

Onderwijs Vlaanderen (2018), *Omgevingsanalyse van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming*. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/omgevingsanalyse-van-het-beleidsdomein-onderwijs-en-voorming>

Onderwijs Vlaanderen (2019), *STEM-monitor juni 2019*. <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/STEM-monitor-2019.pdf>

Peleman B., Van Avermaet P. & Vandenbroeck M. (2019), *De overgang naar de kleuterschool voor kinderen uit gezinnen in armoede*. Gent: Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek — Steunpunt Diversiteit en leren, UGent. <https://www.ugent.be/pp/swsp/nl/actueel/nieuws/2019-01-06-rapport-overgang-kleuterschool>

Vlaams Ministerie onderwijs, *Buitengewoon dual!* <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/buitengewoon-dual>

Vlaams Ministerie onderwijs, *Financieringsdecreet volwassenenonderwijs*. <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/financieringsdecreet-volwassenenonderwijs>

Vlaams Parlement (2019), *Tweede voortgangsrapportage over het Masterplan Scholenbouw — Commissie Onderwijs*. <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1467364>

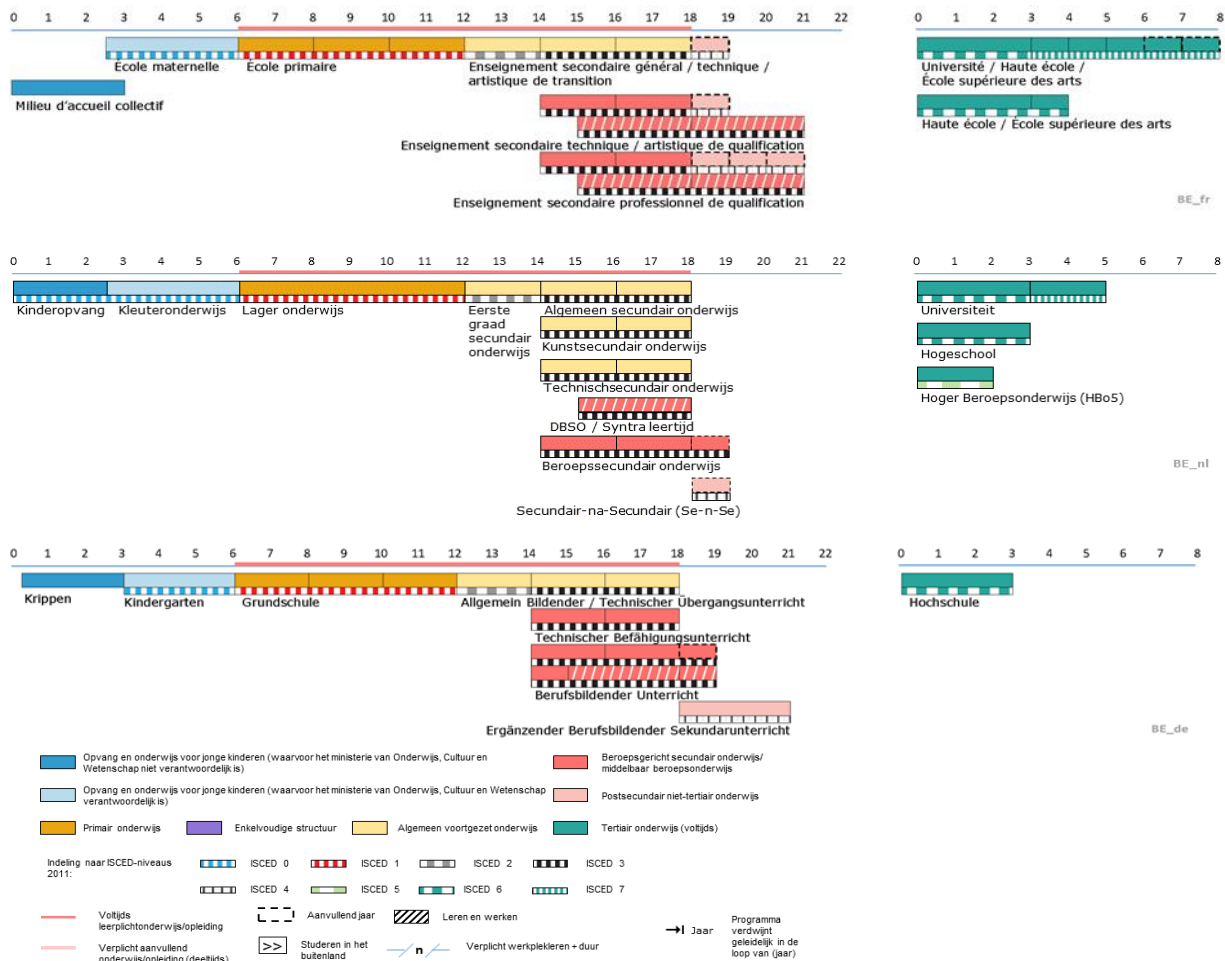
Fondation Roi Baudouin (2017), *Aller au-delà de la ségrégation scolaire*, Prof. Dirk Jacobs & Julien Danhier, ULB — Groupe d'Etudes sur l'Ethnicité, le Racisme, les Migrations et l'Exclusion (GERME). <https://www.kbs-frb.be/fr/Activities/Publications/2017/20170828NT>

U-Multirank (2019), 14-6-2019. <https://www.umultirank.org/study-in/belgium/>

Bijlage I: Bronnen kernindicatoren

Indicator	Onlinegegevenscode Eurostat
Voortijdige verlaters van onderwijs en opleiding	edat_lfse_14 + edat_lfse_02
Afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau	edat_lfse_03 + edat_lfs_9912
Opvang en onderwijs voor jonge kinderen	educ_uoe_enra10
Ondermaatse prestaties bij lezen, wiskunde, wetenschap	OESO (PISA)
Arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden	edat_lfse_24
Deelname van volwassenen aan onderwijs of opleiding	trng_lfse_03
Overheidsuitgaven voor onderwijs als percentage van het bbp	gov_10a_exp
Uitgaven per student voor openbare en particuliere instellingen	educ_uoe_fini04
Leermobiliteit:	
- Afgestudeerden met diplomamobiliteit	<i>Berekening van JRC op basis van gegevens van Eurostat/UIS/OESO</i>
- Afgestudeerden met studiepuntenmobiliteit	

Bijlage II: Structuur van het onderwijssysteem

Bron: Europese Commissie/EACEA/Eurydice, 2018. The Structure of the European Education Systems 2018/19: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie.

Opmerkingen en vragen over het verslag zijn welkom en kunnen per e-mail worden verstuurd aan:
 Brigitte DEVOS
Brigitte.devos@ec.europa.eu
 of
EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu

Samenvatting

Belangrijkste punten van de transnationale analyse

Belangrijkste punten van de analyse per land

Samenvatting

Van alle factoren in de schoolomgeving vormen de leerkrachten de factor die de grootste invloed heeft op de leerresultaten van lerenden. Meer dan 60 %¹³ van de overheidsuitgaven voor onderwijs in de EU wordt besteed aan leerkrachten. Bij elke beleidsinspanning om de onderwijsresultaten – of de efficiëntie van onderwijs en opleiding – te verbeteren, zal zorgvuldig worden gekeken naar de rol van leerkrachten en zal worden gezocht naar manieren om leerkrachten te helpen excelleren in hun veeleisende beroep. Nieuw bewijsmateriaal van de Talis-enquête van de OESO werpt meer licht op de leerkrachten. De gegevens van de recente enquête zijn gebruikt voor de Onderwijs- en opleidingsmonitor 2019, die een aparte analyse over leerkrachten in de EU bevat. Het nieuwe bewijsmateriaal van Talis 2018 is een unieke bron van informatie over de motivatie van leerkrachten, een leven lang leren en loopbanen en kan beleidsmakers helpen het volledige potentieel van leerkrachten te benutten door uitdagingen te voorkomen en aan te pakken.

De Onderwijs- en opleidingsmonitor 2019 bevat, na het aan leerkrachten gewijde deel, een analyse van de bestaande doelstellingen die door de Raad van de Europese Unie in het Strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding 2020 zijn vastgesteld ("EU-benchmarks"). Dit deel van het verslag bevat de meest recente gegevens over deelname aan opvang en onderwijs voor jonge kinderen, voortijdig verlaten van onderwijs en opleiding, afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau, ondermaatse prestaties voor basisvaardigheden, arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden, volwassenenonderwijs, en leermobiliteit in het hoger onderwijs. Daarna biedt de Monitor 2019 een analyse van onderwijsindicatoren die in andere gevestigde of opkomende prioriteiten worden gebruikt, met inbegrip van onderwijs in ondernemerschap, digitaal onderwijs en meertaligheid. Het verslag wordt afgesloten met een analyse van de overheidsinvesteringen in onderwijs en opleiding.

Een spilfunctie in het onderwijs: de leerkracht

In de hele EU staan onderwijssystemen voor een aantal uitdagingen die verband houden met leerkrachten. Meerdere landen hebben al te maken of krijgen binnenkort te maken met lerarentekorten, over de hele breedte of voor bepaalde vakken (doorgaans wetenschap, technologie, engineering en wiskunde), of in bepaalde regio's. Gezien het percentage leerkrachten van 50 jaar of ouder zullen de 23 EU-landen die deelnemen aan Talis 2018, in de komende tien jaar ongeveer een derde van hun leerkrachten moeten vervangen. Minstens vijf EU-landen zullen in diezelfde periode ongeveer de helft van hun leerkrachten in het secundair onderwijs moeten vervangen (Italië, Bulgarije, Litouwen, Estland, Griekenland en Letland, en in de drie eerstgenoemde landen geldt hetzelfde voor leerkrachten in het lager onderwijs).

Om de populatie leerkrachten met succes te vervangen moet worden gereageerd op sleutelfactoren zoals het aantal studenten dat besluit om aan een lerarenopleiding te beginnen, het aantal nieuwe leerkrachten dat in het beroep aan het werk gaat, en het aantal leerkrachten dat stopt met werken. Om deze uitdaging het hoofd te bieden moet het beroep aantrekkelijker worden gemaakt en moeten goede arbeidsvoorwaarden worden geboden die langdurige beroepsactiviteit mogelijk maken.

¹³ Berekening van het DG EAC, gebaseerd op gegevens van Eurostat over overheidsfinanciën, referentiejaar 2017 ([gov_10a_exp](#)).

Volgens de gegevens van de enquête is slechts 18 % van de leerkrachten in het lager secundair onderwijs in de EU van mening dat hun beroep door de samenleving wordt gewaardeerd, en het percentage daalt naarmate de leerkracht meer jaren ervaring in het onderwijs heeft. Evenzo neemt het percentage leerkrachten dat er nog steeds voor zou kiezen als leerkracht te werken, onder de meer ervaren leerkrachten in meerdere EU-landen aanzienlijk af. In het algemeen is het vooral moeilijk mannen aan te trekken voor een loopbaan in het onderwijs, en dit geldt in het bijzonder voor het lager onderwijs en kleuteronderwijs, waar het aandeel vrouwelijke leerkrachten respectievelijk 85 % en 96 % is.

Lerarensalarissen steken niet altijd gunstig af bij de salarissen van andere gelijkwaardig gekwalificeerde beroepsbeoefenaren. In vier van de EU-landen waarvoor gegevens beschikbaar zijn (Tsjechië, Slowakije, Italië en Hongarije), verdienen leerkrachten op alle onderwijsniveaus minder dan 80 % van wat andere werknemers met een tertiair opleidingsniveau verdienen. In de meeste lidstaten verdienen leerkrachten in het lager onderwijs (en vooral in het kleuteronderwijs) minder dan leerkrachten in het secundair onderwijs. In het secundair onderwijs is het wettelijk salaris van leerkrachten in het hoger secundair onderwijs doorgaans hoger dan in het lager secundair onderwijs.

Er zijn ook tekorten aan leerkrachten met specifieke profielen. Bijna 40 % van de schooldirecteuren in het lager secundair onderwijs in de EU geeft aan dat het tekort aan leerkrachten die bevoegd zijn om les te geven aan leerlingen met bijzondere behoeften, de onderwijskwaliteit op hun school belemmert. Schooldirecteuren wijzen ook op tekorten aan leerkrachten die beschikken over competenties om les te geven in een multiculturele of meertalige omgeving (de grootste tekorten doen zich voor in Frankrijk, Italië en Portugal), en aan leerkrachten met competenties om les te geven aan leerlingen uit sociaaleconomisch kansarme gezinnen (de grootste tekorten doen zich voor in Frankrijk, Italië en Portugal). Dit tweede type tekort is het gevolg van verandering (technologie, diversiteit in de klas) en maakt duidelijk dat de initiële en de voortgezette opleiding moeten worden verbeterd.

Tegen een veranderende technologische en demografische achtergrond moeten leerkrachten bovendien meer dan ooit beschikken over nieuwe vaardigheden, onder meer om te kunnen omgaan met culturele en linguïstische diversiteit in de klas, les te kunnen geven in een technologierijke omgeving en co-teachingmethoden toe te kunnen passen. Hoewel 92 % van de leerkrachten aangeeft regelmatig deel te nemen aan nascholing, verklaart 21 % van hen meer behoefte te hebben aan opleiding in het lesgeven aan leerlingen met bijzondere behoeften, meldt 16 % meer behoefte te hebben aan opleiding in het gebruik van informatie- en communicatietechnologie (ICT) voor onderwijsdoelinden, en zegt ongeveer 13 % meer behoefte te hebben aan opleiding in het lesgeven in meertalige en multiculturele omgevingen.

Stijging van onderwijsdeelname en opleidingsniveau: belangrijkste successen in de afgelopen tien jaar

Het percentage afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau in de EU is in de afgelopen tien jaar sterk gestegen en heeft het doel bereikt van ten minste 40 % afgestudeerden van het tertiair onderwijs in de bevolking van 30-34 jaar oud – een stijging ten opzichte van de 32 % in 2009. Ondanks deze stijging zijn er duidelijke vormen van ongelijkheid in de onderwijsprestaties. Zo is het gemiddelde percentage afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau onder vrouwen (45,8 %) hoger dan onder mannen (35,7 %), en de kloof is in de afgelopen jaren gestaag groter geworden. Doorgaans voltooien vrouwen tertiair onderwijs sneller dan mannen. Ook studeren jongvolwassenen die in het rapporterende land of elders in de EU zijn geboren, relatief vaker af dan hun leeftijdsgenoten uit niet-EU-landen (respectievelijk 41,0 % tegen 35,8 %). Toch blijkt uit een overzicht van de beleidsmaatregelen om de groep afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau te verbreden dat de helft van de EU-landen specifieke doelstellingen

heeft om de deelname van ondervertegenwoordigde groepen aan hoger onderwijs te ondersteunen, zoals mensen met een beperking, migranten of studenten uit kansarme milieus.

De deelname van kinderen van 4 jaar aan voor- en voerschoolse educatie is toegenomen en is nu bijna algemeen. Ook het percentage kinderen van 3 jaar dat deelneemt aan voor- en voerschoolse educatie is hoog. Toch daalt het percentage van 90 % deelname onder de bevolking als geheel naar 77,8 % onder de groep kinderen die met armoede of sociale uitsluiting worden bedreigd. Er is gebleken dat onderwijs in de eerste levensjaren een gunstig effect heeft op de leerresultaten later in het leven, en dit geldt in het bijzonder voor kinderen uit sociaaleconomisch kansarme gezinnen. De uitdaging om gelijke toegang tot onderwijs in de eerste levensjaren te waarborgen moet worden aangepakt.

Sinds het kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding in 2009 van start is gegaan, is het percentage jongvolwassenen dat onderwijs en opleiding verlaat zonder ten minste een diploma hoger secundair onderwijs, aanzienlijk gedaald. In 2016 is er echter een einde gekomen aan deze daling. Een vergelijking tussen 2016 en 2018 laat zien dat deze indicator is verbeterd in grote landen zoals Spanje en Polen, alsook in andere landen zoals Roemenië, Nederland en Portugal. De vooruitgang werd echter tenietgedaan door negatieve ontwikkelingen in andere landen – bijvoorbeeld Italië, Zweden, Denemarken, Slowakije en Estland (in afnemende volgorde van bevolkingsomvang). Daarnaast zijn de percentages op het gebied van voortijdig schoolverlaten in de afgelopen twee jaar gestegen, zowel voor jongvolwassenen die in de EU zijn geboren (tussen 2016 en 2017) als voor degenen die buiten de EU zijn geboren (tussen 2017 en 2018). Het terugdringen van voortijdig schoolverlaten blijft een prioriteit en streven van de EU, omdat degenen die onderwijs en opleiding verlaten voordat ze een diploma hoger secundair onderwijs hebben gehaald, zullen kampen met lagere arbeidsparticipatie en lagere deelname aan volwassenenonderwijs.

De belangrijkste uitdaging voor de komende tien jaar: de leerresultaten op school verbeteren en de deelname van volwassenen aan onderwijs en opleiding vergroten

De deelname aan onderwijs kan worden gemeten met gegevens over inschrijvingen, kwalificaties of prestatietests. Uit de laatstgenoemde blijkt dat het een uitdaging blijft het aantal ondermaats presterende vijftienjarigen te doen dalen om aan de EU-doelstelling van minder dan 15 % tegen 2020¹⁴ te voldoen, vooral voor leerlingen uit sociaaleconomisch kansarme milieus. Wanneer iemand op de leeftijd van 15 jaar niet in staat is om wiskunde-, lees- of wetenschappelijke basisopdrachten tot een goed einde te brengen, heeft dat gevolgen voor zijn of haar kansen om verder te studeren, later in het leven werk te vinden en te behouden, het hoofd te bieden aan snelle technologische verandering en zich te ontwikkelen als burger. Tussen 2012 en 2015 is deze doelstelling zelfs verder uit zicht geraakt. Ongeveer een vijfde van de leerlingen in de EU kan basale leesopdrachten niet tot een goed einde brengen en dit aandeel is voor wetenschappelijke en wiskundige opdrachten nog iets hoger (gegevens van 2015). Ondanks minder gunstige of soms negatieve omstandigheden wordt ongeveer een kwart van de sociaaleconomisch kansarme leerlingen die in een ander land geboren zijn, als academisch veerkrachtig beschouwd. Individuele factoren die verband houden met een grotere veerkracht, zijn onder andere hoge academische verwachtingen en niet blijven zitten. Onthechting van school (bijvoorbeeld lessen overslaan en drugsgebruik) heeft daarentegen een negatief verband met veerkracht. Op schoolniveau zijn het

¹⁴ De gegevens voor deze benchmark zijn afkomstig van de PISA-enquête van de OESO. Studenten die onder niveau 2 scoren, worden als ondermaats presterend beschouwd.

gebruik van schoolevaluaties, het leggen van verbanden tussen de toetsresultaten van leerlingen en de prestaties van leerkrachten, een toereikend aanbod aan studieruimtes en het omringd worden door leerlingen met een hogere sociaaleconomische status allemaal factoren die een positief verband hebben met veerkracht.

In de loop van de jaren is het percentage volwassenen dat in de afgelopen vier weken deelnam aan onderwijs of opleiding in de EU enigszins gestegen – van 9,5 % in 2008 naar 11,1 % in 2018. Daarnaast maken in bijna alle EU-landen mensen met weinig of geen onderwijskwalificaties – degenen die toegang tot onderwijs en opleiding het hardst nodig hebben – de minste kans ervan te profiteren. Leeftijd en opleidingsniveau doen ertoe wanneer het gaat om deelname van volwassenen aan onderwijs en opleiding. Jongvolwassenen (25-34 jaar) nemen meer dan vier keer zo vaak deel aan onderwijs en opleiding als personen van 55-64 jaar oud. Evenzo nemen personen met een tertiair opleidingsniveau meer dan vier keer zo vaak deel aan onderwijs en opleiding als degenen die hoogstens een diploma hoger secundair onderwijs hebben.

Competenties ontwikkelen voor toekomstig leven en werk

Onderzoek heeft allang uitgewezen dat de mogelijkheid om in het buitenland te studeren positieve resultaten heeft. Transnationale leermobiliteit wordt in verband gebracht met toekomstige mobiliteit, een hoger inkomen en een kleiner risico op werkloosheid. "Mobiliteit mogelijk maken voor iedereen" is een van de doelstellingen van de Europese onderwijsruimte¹⁵. In 2017 was 11,6 % van de afgestudeerden van het hoger onderwijs "mobiel", wat betekent dat zij gedeeltelijk of geheel in het buitenland hadden gestudeerd. Ongeveer 8 % van hen had korte perioden in het buitenland doorgebracht, terwijl 3,6 % in een ander land was afgestudeerd. Het programma Erasmus+ heeft ongeveer de helft van de korte studieperioden die door EU-afgestudeerden in het buitenland werden doorgebracht, ondersteund. In het algemeen hebben Luxemburg, Cyprus, Nederland en Finland (in aflopende volgorde) hoge percentages mobiele afgestudeerden. Wat betreft binnenkomende mobiliteit, kan het aantal studenten dat voor een periode van studie naar een land komt, worden uitgelegd als een maat voor de aantrekkelijkheid van het onderwijssysteem. Bij deze indicator loopt het Verenigd Koninkrijk voorop – zowel in het percentage binnenkomende afgestudeerden als in absolute aantallen.

Er zijn een aantal sleutelcompetenties (of combinaties van kennis, vaardigheden en houding) die iemands kansen in het leven en ook een gemakkelijker overgang naar de arbeidsmarkt en loopbaanperspectieven kunnen ondersteunen. Deelname aan onderwijs in ondernemerschap vergroot bijvoorbeeld de waarschijnlijkheid dat iemand later in het leven ondernemersactiviteiten ontplooit, met gemiddeld 35 %. Van deze 35 % is een stijging van 7 procentpunten toe te schrijven aan een verbeterd beeld bij de deelnemers van de eigen ondernemersvaardigheden. Uit de beschikbare gegevens blijkt echter dat deelname aan onderwijs in ondernemerschap in de EU grotendeels optioneel is en slechts in een handvol landen verplicht is gesteld.

Daarnaast wordt het potentieel van digitale technologieën voor het verbeteren van onderwijsmethoden tegengehouden door problemen waar de onderwijssystemen nog steeds mee kampen. Om met succes een digitale transformatie te ondergaan, moeten scholen de digitale competentie van leerkrachten voor didactisch gebruik ondersteunen, innovatieve didactische

¹⁵ In november 2017 zijn de EU-leiders in Göteborg bijeengekomen om de sociale dimensie van Europa te bespreken, met inbegrip van onderwijs en cultuur. Als onderdeel van het debat over de toekomst van Europa heeft de Commissie haar visie en concrete stappen om tegen 2025 een Europese onderwijsruimte tot stand te brengen uiteengezet. Een van de hoofddoelen van de Europese onderwijsruimte is "mobiliteit mogelijk te maken voor iedereen" door voort te bouwen op de positieve ervaringen met het programma Erasmus+ en het Europees Solidariteitskorps en de deelname daaraan uit te breiden, alsook door een EU-studentenkaart in te voeren om een nieuwe gebruiksvriendelijke manier aan te bieden om informatie over iemands academische achtergrond op te slaan. Andere maatregelen om mobiliteit in de Europese onderwijsruimte te stimuleren zijn de initiatie van nieuwe processen om de wederzijdse erkenning van diploma's te waarborgen, de verbetering van de vreemdetaalverwerving, de oprichting van een netwerk van Europese universiteiten, en de ondersteuning van leerkrachten en hun mobiliteit.

benaderingen ontwerpen, en zorgen voor digitale uitrusting en betere connectiviteit. Capaciteitsopbouw voor digitale beoordelingen moet worden ingevoerd voor leerlingen, leerkrachten, scholen en onderwijssystemen.

Bovendien kunnen iemands werkgelegenheidsvooruitzichten verbeteren wanneer hij of zij meerdere talen spreekt. In het algemeen is het aantal leerlingen in Europa dat verplicht vreemde talen heeft geleerd, tussen 2005 en 2015 zowel in het lager onderwijs als in het secundair onderwijs gestegen. Wat het lager onderwijs betreft, leerde 83,7 % van de lagerschoolleerlingen in 2014 ten minste één vreemde taal, vergeleken met 67,3 % bijna tien jaar eerder. Op lager secundair niveau leerde 59 % van de leerlingen in 2015 twee talen op school, vergeleken met 46,7 % in 2005.

De arbeidsparticipatie onder pas afgestudeerden bereikte in 2013 een dieptepunt (75,4 %) maar neemt sindsdien weer gestaag toe in de EU. Met 81,6 % in 2018 ligt de participatie nu bijna op het niveau van 82 % van vóór de crisis van 2008. Sommige landen kampen echter nog met gevolgen van de crisis voor de inzetbaarheid van pas afgestudeerden. Dit geldt in het bijzonder voor Griekenland en Italië, waar de arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden rond de 55 % ligt. Vergeleken met afgestudeerden van het secundair onderwijs met een beroepskwalificatie, hebben degenen met een algemeen georiënteerde kwalificatie een minder soepele overgang naar de arbeidsmarkt (66,3 % vergeleken met 79,5 %). De arbeidsparticipatie van afgestudeerden met een diploma tertiair onderwijs bedroeg in 2018 85,5 %.

Overheidsinvesteringen in onderwijs

In 2017 hebben de EU-lidstaten gemiddeld 4,6 % van hun bruto binnenlands product (bbp) geïnvesteerd in hun onderwijssystemen. Dit percentage is de afgelopen paar jaar in geringe mate maar toch gestaag gedaald vanaf 4,9 % in 2014. Gemiddeld hebben de EU-landen een derde van hun overheidsuitgaven voor onderwijs besteed aan kleuter- en lager onderwijs, 41 % aan secundair onderwijs en 15 % aan tertiair onderwijs. Wanneer men naar de verschillende onderwijssectoren kijkt, zijn de werkelijke uitgaven voor secundair onderwijs en postsecundair onderwijs afgenomen (- 1,3 %, tussen 2016 en 2017) en die voor kleuter- en lager onderwijs (+ 1,4 %) en tertiair onderwijs (+ 1,7 %) toegenomen.

Tot nu toe zijn de trends in de onderwijsuitgaven grotendeels onafhankelijk van de demografische ontwikkelingen, met de gedeeltelijke uitzondering van de uitgaven voor tertiair onderwijs. Door de voorspelde afname van de bevolking in de schoolgaande leeftijd in veel EU-landen zullen ook gelijkblijvende uitgaven voor onderwijs waarschijnlijk leiden tot een stijging van de uitgaven per lerende.

Belangrijkste punten per land

België

De Vlaamse Gemeenschap (BE fl) voert met ingang van september 2019 hervormingen in op alle onderwijsniveaus, met inbegrip van dual leren. Ook de Franstalige Gemeenschap (BE fr) voert schoolhervormingen vanaf september 2020 in: eerst veranderingen op het gebied van governance en vervolgens het nieuwe uitgebreide gemeenschappelijke onderwijsprogramma en een hervorming van de initiële lerarenopleiding. De uitgaven voor onderwijs in België behoren tot de hoogste in de EU, maar de onderwijsresultaten zijn relatief laag, wat wijst op ruimte voor verbetering van de efficiëntie en effectiviteit. Om ongelijkheden te verminderen en de resultaten te verbeteren hebben leerkrachten meer steun nodig in de omgang met diversiteit in de klas. De prestaties in het tertiair onderwijs zijn hoog, maar er zijn nog altijd regio's en groepen die achterblijven.

Bulgarije

De modernisering van het onderwijs- en opleidingsstelsel gaat door, maar kwaliteit, arbeidsmarktrelevantie en inclusiviteit blijven een uitdaging. Demografische trends en toenemende tekorten aan vakkrachten wijzen erop dat Bulgarije beter moet investeren in de vaardigheden van de huidige en toekomstige beroepsbevolking. De noodzaak om de volwassen bevolking bij en om te scholen is groot, terwijl de deelname aan volwassenenonderwijs laag is. Het beroep van leerkracht heeft een lage status, en het lerarenbestand vergrijsd. De salarissen worden verhoogd als een middel om het beroep aantrekkelijker te maken. Er zijn stappen gezet om de arbeidsmarktrelevantie van beroepsonderwijs en -opleiding te vergroten.

Cyprus

Het beroep van leerkracht is zeer aantrekkelijk. Hervormingen om het beroep te verbeteren zijn veelbelovend maar moeten worden voortgezet en uitgebreid. Er worden hervormingen doorgevoerd om kwalitatief goede openbare opvang en onderwijs voor jonge kinderen te bevorderen. Het aanbod voor de eerste jaren is echter onvoldoende. Het percentage afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau is verder gestegen, maar de onderbenutting van vaardigheden blijft een uitdaging, gezien de specifieke kenmerken van de Cypriotische arbeidsmarkt. Er zijn maatregelen genomen om beroepsonderwijs en -opleiding en volwassenenonderwijs te verbeteren, maar de aantrekkelijkheid van beide sectoren en de deelname daaraan blijft laag.

Denemarken

Wijzigingen in het universitair onderwijs maken het flexibeler en arbeidsmarktvriendelijker, maar er blijft behoefte aan meer afgestudeerden op het gebied van wetenschap, technologie, engineering en wiskunde ("STEM"). Het aantal leerlingplaatsen is toegenomen en er worden maatregelen genomen om het volwassenenonderwijs te bevorderen. De verlaagde uitgaven voor onderwijs hebben gevolgen voor scholen en universiteiten. Er zijn aanzienlijke lokale verschillen in de onderwijsprestaties van jongeren met een migratieachtergrond.

Duitsland

Duitsland heeft aangekondigd in de komende tien jaar substantiële investeringen te gaan doen in digitalisering, hoger onderwijs en onderzoek, maar ook in schoolonderwijs. Duitsland bereidt zich voor op een fundamentele verandering in de vaardigheden van zijn beroepsbevolking door digitale initiatieven uit te voeren en door het systeem van het volwassenenonderwijs te heroriënteren. Het lerarenbestand vergrijsd en Duitsland staat voor de uitdaging om een groot aantal leerkrachten te vervangen. Jongeren uit sociaaleconomisch kansarme milieus en/of met een migratieachtergrond liggen nog steeds achter op het gebied van opleidingsniveau.

Estland

Estland werkt aan de ontwikkeling van een onderwijsstrategie voor 2021-2035 om geleidelijke veranderingen in het systeem door te voeren in antwoord op de veranderingen in de arbeidsmarkt en de maatschappij. Door demografische trends en de geringe mate waarin het onderwijs- en opleidingsstelsel is afgestemd op de behoeften van de arbeidsmarkt, blijft het een uitdaging het aanbod van vaardigheden en de vraag naar arbeidskrachten op elkaar af te stemmen. De vergrijzing van het lerarenbestand en de geringe aantrekkelijkheid van het beroep van leerkracht vormen uitdagingen op de lange termijn voor de werking van het onderwijssysteem. De deelname aan volwassenenonderwijs heeft een recordhoogte bereikt, maar de noodzaak van bij- en omscholing blijft groot.

Finland

Hoewel het beroep van leerkracht prestigieus en aantrekkelijk is, is er een tekort aan leerkrachten voor het kleuteronderwijs en het onderwijs aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Er is sprake van een lichte toename van de ongelijkheden in het onderwijs, en de uitgaven voor onderwijs zijn gedaald. Nieuwe beleidsmaatregelen hebben ten doel de kwaliteit, effectiviteit en internationalisering van het hoger onderwijs te verbeteren. De vraag naar afgestudeerden in informatie- en communicatietechnologie (ICT) is groot en het is moeilijk in deze vraag te voorzien. Er wordt gewerkt aan de invoering van een hervorming van beroepsonderwijs en -opleiding en er worden hervormingen gepland om het volwassenenonderwijs te bevorderen.

Frankrijk

De werkzaamheden om de onderwijsresultaten te verbeteren en de ongelijkheden terug te dringen gaan door, met steun voor het onderwijzend personeel en financieringsmaatregelen. Een nieuwe onderwijswet verruimt de leerplicht naar de leeftijdsgroep van 3-18 jaar. De autoriteiten staan voor de uitdaging om de hervormingen in hoog tempo door te voeren en ook de belanghebbenden te raadplegen om goed eigenaarschap en een optimaal effect te waarborgen. De uitvoering van de hervorming in beroepsonderwijs en -opleiding is in volle gang.

Griekenland

Het beroep van leerkracht is zeer aantrekkelijk in Griekenland, maar het ontbreekt er aan mogelijkheden en stimulansen om het professionalisme te verbeteren. De uitgaven voor onderwijs zijn lager dan in de meeste EU-landen en betreffen grotendeels salarissen. Het voortijdig schoolverlaten is verder teruggedrongen, vooral in plattelandsgebieden. Het blijft moeilijk om na een opleiding werk te vinden, ook voor hooggekwalificeerde mensen. Er worden maatregelen uitgevoerd om de braindrain van afgestudeerden van het tertiair onderwijs tegen te gaan, maar de internationalisering van de Griekse universiteiten is onderontwikkeld.

Hongarije

Recente maatregelen hebben de kwalificatieniveaus van personeelsleden in opvang en onderwijs voor jonge kinderen verhoogd. Maatregelen om de prestatieverschillen tussen leerlingen te verkleinen zijn versterkt. De voorwaarden voor toelating tot het hoger onderwijs zijn restrictiever gemaakt. Een nieuwe middellangetermijnstrategie heeft ten doel beroepsonderwijs en -opleiding en volwassenenonderwijs te moderniseren.

Ierland

Ierland heeft een sterk kader om hoogopgeleide leerkrachten te waarborgen en maakt voorts plannen om in opkomende behoeften te voorzien, met inbegrip van lerarentekorten. Het voortijdig schoolverlaten is verder teruggedrongen, en nieuwe nationale regelingen zullen de deelname aan opvang en onderwijs voor jonge kinderen ondersteunen. Ondanks de toegenomen overheidsuitgaven voor onderwijs blijven de investeringen in het hoger onderwijs achter bij het stijgende aantal studenten. Ierland voert initiatieven uit die zich richten op bijscholing en vergroting van de deelname van volwassenen aan onderwijs en opleiding, maar het aantal laagopgeleide volwassenen in de bevolking blijft aanzienlijk.

Italië

Italië investeert veel minder dan het EU-gemiddelde in onderwijs, vooral in het hoger onderwijs. Het percentage leerkrachten dat tevreden is met zijn of haar baan, is een van de hoogste in de EU, maar slechts een klein deel is van mening dat het beroep wordt gewaardeerd. Verplicht werkpleklers in beroepsonderwijs en -opleiding zou leerlingen een meer gestructureerde opleiding kunnen bieden en de overgang van onderwijs naar werk kunnen vergemakkelijken. Het percentage afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau is laag, en de overgang van onderwijs naar werk blijft moeilijk, zelfs voor hooggekwalificeerde mensen.

Kroatië

Er wordt op proef een curriculumhervorming uitgevoerd en er worden ambitieuze voorbereidingen getroffen voor de volledige invoering ervan. Er wordt gewerkt aan hervormingen in beroepsonderwijs en -opleiding. Tekorten aan leerkrachten en kindplaatsen staan deelname aan opvang en onderwijs voor jonge kinderen in de weg. Plannen om het zeer lage gemiddelde aantal lessen te verhogen zouden de slechte onderwijsresultaten kunnen helpen verbeteren.

Letland

Letland heeft zijn onderwijsdoelstellingen van Europa 2020 al gehaald en overtroffen. Letland zou verdere verbeteringen van de onderwijsresultaten moeten bereiken door het nieuwe, op competenties gebaseerde curriculum, een sterkere individuele benadering van risicostudenten en steun voor inclusie van studenten met bijzondere onderwijsbehoeften. Het aantal inschrijvingen in beroepsonderwijs en -opleiding neemt toe en de arbeidsparticipatie van afgestudeerden van beroepsonderwijs en -opleiding wordt beter, hoewel beide nog onder het EU-gemiddelde liggen. In het hoger onderwijs zijn een geleidelijke toename van de investeringen en stapsgewijze veranderingen in de kwaliteitsborging welkom, maar de sector blijft gefragmenteerd en het internationale concurrentievermogen blijft laag.

Litouwen

De huidige trends in de studentenpopulatie en het lerarenbestand vragen om een veelomvattende strategie om de vraag naar en het aanbod van leerkrachten te beheren. Verbetering van sleutelcompetenties en relevante vaardigheden blijft op alle niveaus een prioriteit. Verdere ontwikkeling van de monitoring- en evaluatiesystemen kan de kwaliteit van onderwijs en opleiding helpen verbeteren. Er zijn maatregelen ingevoerd om de totale efficiëntie van het onderwijssysteem te vergroten, maar verdere inspanningen zijn nodig om de uitvoering ervan te waarborgen. Er zijn geen beleidsmaatregelen om de lage deelname aan volwassenenonderwijs aan te pakken.

Luxemburg

In 2018 hebben flexibelere toelatingseisen voor de selectieprocedure voor leerkrachten in voor- en vroegschoolse educatie en het lager onderwijs meer kandidaten opgeleverd. De prestaties van leerlingen worden sterk beïnvloed door hun vermogen om met het drietalige systeem om te gaan. Een hervorming van het oriëntatieproces aan het einde van het lager onderwijs heeft mogelijk een eind gemaakt aan een trend waarbij veel leerlingen naar het laagste traject in het secundair onderwijs werden geleid. De arbeidsparticipatie van pas afgestudeerden van alle typen onderwijs ligt aanzienlijk hoger dan het EU-gemiddelde.

Malta

Er wordt gewerkt aan verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en de aantrekkelijkheid van het beroep van leerkracht. De verbetering van de kwaliteit van investeringen in onderwijs en de ontwikkeling van monitoring en beoordeling zijn belangrijke uitdagingen. Grotere deelname aan opvang en onderwijs voor jonge kinderen en het nieuwe secundaire onderwijssysteem kunnen helpen het aantal voortijdige schoolverlaters omlaag te brengen. Hoewel de deelname aan het tertiair onderwijs toeneemt, is de arbeidsmarktrelevantie ervan nog een probleem.

Nederland

Het percentage voortijdige schoolverlaters ligt onder de nationale doelstelling van Europa 2020 maar is enigszins gestegen. Nederland heeft te maken met een toenemend lerarentekort, zowel in het lager onderwijs als in het secundair onderwijs. De kwaliteitsafspraken 2019-2022 hebben ten doel de kwaliteit van beroepsonderwijs en -opleiding te verbeteren. Het hoger onderwijs in Nederland trekt steeds meer buitenlandse studenten aan.

Oostenrijk

Om lerarentekorten te voorkomen moet Oostenrijk voldoende studenten voor de initiële lerarenopleiding aantrekken en de permanente beroepsontwikkeling verbeteren. De investeringen in hoger onderwijs hebben ten doel het studieklimaat te verbeteren. Het verbeteren van de digitale competentie is een prioriteit in het onderwijs- en opleidingsstelsel. De stopzetting van recente hervormingen kan negatieve gevolgen hebben voor de inspanningen om studenten met een migratieachtergrond te integreren en de onderwijsresultaten van studenten uit sociaal kansarme milieus te verbeteren.

Polen

Het aantal voortijdige schoolverlaters blijft afnemen en de deelname van kinderen onder de 3 jaar aan opvang en onderwijs voor jonge kinderen blijft laag. De hervorming in het hoger onderwijs is begonnen en brengt grote veranderingen in de werking van de hogeronderwijsinstellingen met zich mee. De wijzigingen in het schoolsysteem van 2017 veroorzaken organisatorische, financiële en curriculaire problemen. Andere uitdagingen hebben betrekking op de salariering van leerkrachten, opkomende tekorten en initiële en postinitiële opleiding. De deelname aan het volwassenenonderwijs blijft laag.

Portugal

Leerkrachten zijn tevreden met hun baan, maar het vergrijzende lerarenbestand, het hoge percentage tijdelijke medewerkers en zwakke punten in de initiële opleiding en de permanente beroepsontwikkeling blijven uitdagingen. De investeringen ter verbetering van de infrastructuur zijn onvoldoende, in het bijzonder voor opvang en onderwijs voor jonge kinderen in grootstedelijke gebieden. De regionale verschillen in onderwijsresultaten, percentage zittenblijvers en percentage voortijdige schoolverlaters worden kleiner. Het percentage afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau is toegenomen, maar de vraag van het bedrijfsleven naar ICT-specialisten overstijgt het aanbod. Een substantieel deel van de volwassenen is laaggekwalificeerd, terwijl de deelname aan volwassenenonderwijs laag blijft.

Roemenië

Er zijn concrete ideeën voor een grote hervorming van het onderwijs- en opleidingsstelsel gepresenteerd. Er moeten duidelijke stappen voor de uitvoering van de hervorming worden gezet. De overheidsuitgaven voor onderwijs zijn laag in verhouding tot het EU-gemiddelde, terwijl de investeringsbehoefte van de sector hoog is. Voor elke grote hervorming zijn waarschijnlijk aanvullende middelen en sterkere mechanismen voor rechtvaardigheid en efficiëntie nodig. Betere ondersteuning van leerkrachten – in het bijzonder door de initiële lerarenopleiding te herontwerpen en de permanente beroepsontwikkeling te versterken – kan de kwaliteit en rechtvaardigheid helpen verbeteren. Er zijn inspanningen geleverd om duaal leren uit te breiden. De deelname aan volwassenenonderwijs blijft laag, ondanks de grote behoefte aan bij- en omscholing.

Slowakije

Slowakije werkt aan verbetering van opvang en onderwijs voor jonge kinderen, wat vooral positief is voor kinderen uit arme gezinnen. Slowakije gebruikt inmiddels een strategischere benadering van een leven lang leren, bij- en omscholing. Het percentage voortijdige schoolverlaters is sinds 2010 verder toegenomen en nadert in het oosten van Slowakije de 14 %. De investeringen in onderwijs en opleiding zijn onvoldoende, en dit wordt weerspiegeld in de salarissen van leerkrachten, die nog steeds laag zijn, ondanks recente verhogingen.

Slovenië

De inschrijvingen voor opvang en onderwijs voor jonge kinderen naderen de EU-benchmark. Het percentage Sloveense studenten in het hoger secundair onderwijs dat is ingeschreven in beroepsonderwijs en -opleiding, is een van de hoogste in de EU en de arbeidsparticipatie van deze afgestudeerden is hoog. Er zijn voldoende nieuwe startende leerkrachten, maar veel leerkrachten naderen de pensioengerechtigde leeftijd en voor bepaalde categorieën bestaan al tekorten. Het aantal afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau is hoog, maar de verschillen tussen mannen en vrouwen en tussen de autochtone en de buiten Slovenië geboren bevolking zijn groot.

Spanje

Het beroep van leerkracht is aantrekkelijk, maar de arbeidsvoorwaarden verschillen tussen de regio's en tussen publieke en private onderwijssystemen. De private uitgaven voor onderwijs zijn substantieel, terwijl de overheidsuitgaven in verhouding tot het bbp stabiel zijn. Geplande hervormingen zijn vertraagd, als gevolg van politieke onzekerheden. De modernisering van beroepsonderwijs en -opleiding is gaande. De deelname aan volwassenenonderwijs neemt langzaam toe.

Tsjechië

Tsjechië blijft de relevantie van beroepsonderwijs en -opleiding voor de behoeften van de arbeidsmarkt vergroten. De autoriteiten maken goed gebruik van EU-middelen om hervormingen te steunen. Inclusief onderwijs is in ontwikkeling, maar de maatregelen gericht op Roma zijn nog beperkt. De aantrekkelijkheid van het beroep van leerkracht blijft gering.

Verenigd Koninkrijk

Er worden inspanningen geleverd om iets te doen aan het hoge percentage leerkrachten dat de beroepsgroep verlaat. In Engeland neemt het aantal schoolacademies toe, maar vele daarvan kampen met financiële problemen. De gevolgen van de brexit voor het hoger onderwijs in het Verenigd Koninkrijk zijn onduidelijk, maar er zullen beleidsmaatregelen nodig zijn om het potentiële verlies van financiële middelen van de EU voor onderzoek en de lagere instroom van studenten op te vangen. Engeland gaat nieuwe kwalificaties invoeren als onderdeel van lopende hervormingen van hoger secundair beroepsonderwijs en -opleiding.

Zweden

Het aantal afgestudeerden met tertiair opleidingsniveau en de arbeidsparticipatie van afgestudeerden zijn hoog. De digitale vaardigheden van de bevolking behoren tot de beste in de EU. Er is een ernstig lerarentekort, en veel leerkrachten hebben geen formele kwalificaties. De segregatie van scholen en ongelijkheid zijn in toenemende mate ernstige punten van zorg.

WAAR VINDT U INFORMATIE OVER DE EU?

Online

Informatie over de Europese Unie in alle officiële talen van de EU is beschikbaar op de Europa-website op:
https://europa.eu/european-union/index_nl

EU-publicaties

U kunt publicaties van de EU downloaden of bestellen op: <https://publications.europa.eu/nl/publications> (sommige zijn gratis, andere niet). Als u meerdere exemplaren van gratis publicaties wenst, neem dan contact op met Europe Direct of uw plaatselijke informatiecentrum (zie https://europa.eu/european-union/contact_nl).

